

Anatomia Polityki Strachu i Podziału. Analiza Dyskursu i Strategii Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015-2023

Wprowadzenie: Inżynieria Emocji jako Narzędzie Władzy

Celem niniejszego raportu jest systematyczna analiza i dokumentacja strategii komunikacyjnych Prawa i Sprawiedliwości (PiS) w okresie sprawowania władzy w latach 2015-2023. Analiza koncentruje się na dwóch fundamentalnych i wzajemnie powiązanych filarach tej strategii: wykorzystywaniu apeli do strachu (*fear appeal*) oraz świadomym pogłębianiu polaryzacji społecznej. Działania te, osadzone w szerszym kontekście globalnych trendów polityki tożsamościowej i polaryzacji afektywnej, w polskich warunkach przybrały specyficzną formę, stając się centralnym elementem sprawowania rządów.

Przejęcie władzy przez PiS w 2015 roku odbyło się w określonym kontekście społeczno-politycznym. Partia skutecznie wykorzystała nastroje społeczne oraz zdiagnozowane słabości poprzedniej koalicji rządzącej. Kampanijne hasło „#wygaszone” z 2015 roku stało się symbolem diagnozy stanu państwa, trafiając do części społeczeństwa, która czuła się ofiarą transformacji gospodarczej lat 90.. Na tym gruncie PiS zbudowało narrację „dobrej zmiany”, która obiecywała przywrócenie godności i sprawczości grupom dotychczas marginalizowanym. Raport posiada dwuczęściową strukturę. Część pierwsza przedstawia chronologiczny katalog zagrożeń, które były systematycznie wprowadzane do debaty publicznej przez obóz rządzący. Część druga analizuje kluczowe mechanizmy wykorzystywane do utrwalania i pogłębiania podziałów w społeczeństwie. Taka struktura pozwala na kompleksowe zrozumienie zjawiska, które zdefiniowało polską politykę na osiem lat.

Część I: Kronika Strachu – Katalog Zagrożeń w Narracji Rządów PiS

1.1 Kryzys Migracyjny (2015): "Pasożyty, Pierwotniaki i Zagrożenie dla Bezpieczeństwa"

Kampania wyborcza do parlamentu w 2015 roku zbiegła się w czasie z europejskim kryzysem migracyjnym, co stworzyło dla Prawa i Sprawiedliwości idealne warunki do zbudowania jednej z fundamentalnych narracji politycznych. Partia wykorzystała lęki społeczne, by przedstawić się jako jedyny obrońca polskiej tożsamości, kultury i bezpieczeństwa.

Kluczowym momentem, który zdefiniował ton debaty na lata, była wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego na spotkaniu wyborczym w Makowie Mazowieckim w październiku 2015 roku. 12 i 13 października prezes PiS, odnosząc się do kwestii przyjmowania uchodźców, mówił o rzekomych zagrożeniach epidemiologicznych. Stwierdził, że w Europie pojawiają się już „choroby bardzo niebezpieczne i dawno niewidziane”, wymieniając „cholera na wyspach

greckich” i „dysenterię w Wiedniu”. Najbardziej brzemienisty w skutki okazał się jednak następujący fragment: „różnego rodzaju pasożyty, pierwotniaki, które nie są groźne w organizmach tych ludzi, mogą tutaj być groźne”. Ta wypowiedź stanowiła klasyczny przykład dehumanizacji poprzez medycyzację zagrożenia. Użycie terminologii o znamionach naukowych miało na celu stworzenie wrażenia obiektywnej, racjonalnej obawy, podczas gdy w rzeczywistości było to działanie głęboko stygmatyzujące, budujące bezpośrednie skojarzenie uchodźców z brudem, chorobą i śmiertelnym niebezpieczeństwem. Komentatorzy i oponenci polityczni wskazywali na niepokojące podobieństwa tej retoryki do języka propagandy nazistowskiej, która również przedstawiała Żydów jako roznosicieli chorób i pasożytów. Narracja ta ewoluowała w kolejnych latach. W lipcu 2017 roku, podczas Kongresu PiS, Jarosław Kaczyński rozszerzył spektrum zagrożeń. Mówił, że wpuszczenie uchodźców to nie tylko ryzyko terroryzmu, ale przede wszystkim zagrożenie dla „zwykłego, codziennego bezpieczeństwa” Polaków. Sugerował w ten sposób nieuchronny wzrost przestępczości pospolitej – napadów, kradzieży i aktów agresji – co miało na celu wzbudzenie bardziej osobistego i namacalnego strachu wśród obywateli.

Jednocześnie, w działaniach rządu PiS widoczny był fundamentalny paradoks. Podczas gdy publicznie prowadzono skrajnie antyimigracyjną retorykę, w praktyce Polska pod rządami tej partii stała się jednym z liderów w Unii Europejskiej pod względem liczby wydawanych pozwoleń na pracę dla cudzoziemców spoza UE. Ten rozdźwięk między propagandą a pragmatyzmem rządu pokazuje, że celem narracji strachu nie było całkowite zatrzymanie migracji jako zjawiska. Chodziło raczej o cyniczne wykorzystanie lęku przed konkretnym, kulturowo obcym typem migranta – muzułmańskim uchodźcą – do celów politycznych. Strach był generowany na użytek wewnętrzny, służąc konsolidacji elektoratu wokół idei obrony tożsamości, podczas gdy potrzeby rynku pracy były po cichu zaspokajane przez imigrację zarobkową, co pozostawało tematem tabu w mediach prorządowych.

1.2 Wróg Wewnętrzny: Dehumanizacja Oponentów Politycznych

Niemal natychmiast po przejęciu władzy w 2015 roku, jednym z głównych celów ataków werbalnych stała się opozycja polityczna oraz obywatele krytykujący działania nowego rządu. Proces ten miał charakter systematyczny i ulegał stopniowej eskalacji.

Fundamentalnym aktem symbolicznym, który zdefiniował relacje władzy z jej krytykami na kolejne osiem lat, była wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego z 11 grudnia 2015 roku. W wywiadzie dla Telewizji Republika, komentując protesty Komitetu Obrony Demokracji, prezes PiS stwierdził: „W Polsce jest taka fatalna tradycja zdrady narodowej. (...) To jest jakby w genach niektórych ludzi, tego najgorszego sortu Polaków. I ten najgorszy sort właśnie w tej chwili jest niesłychanie aktywny, bo czuje się zagrożony”. Użycie sformułowań „w genach” i „najgorszy sort” było działaniem celowym, mającym na celu esencjalizację i biologiczną stygmatyzację przeciwników politycznych. Odmawiało im się w ten sposób patriotyzmu i przypisywało immanentną, dziedziczną skłonność do zdrady. Gdy później reporter zapytał Jarosława Kaczyńskiego, czy przeprosi za te słowa, ten odmówił, retorycznie pytając, czy „współpracownicy Gestapo i AK-owcy to ten sam sort ludzi”, tym samym dokonując historycznego porównania, które stawiało jego krytyków po stronie zdrajców narodu.

Ta strategia dehumanizacji opozycji osiągnęła swoje apogeum w ostatnich miesiącach rządów PiS. 23 lipca 2023 roku, podczas pikniku rodzinnego w Stawiskach, Jarosław Kaczyński nazwał lidera opozycji, Donalda Tuska, „prawdziwym wrogiem naszego narodu”. Dodał przy tym: „Niech idzie do swoich Niemiec i tam szkodzi”. Była to kulminacja wieloletniej kampanii prowadzonej m.in. w mediach publicznych. Określenie „wróg narodu” to termin zaczerpnięty wprost z języka

reżimów totalitarnych, którego celem jest całkowita delegitymizacja i symboliczne wykluczenie przeciwnika ze wspólnoty narodowej.

Obserwujemy tu świadomą, długofalową eskalację języka. Proces ten rozpoczął się od stygmatyzacji („gorszy sort”), a zakończył na otwartej eliminacji symbolicznej („wróg narodu”). Celem było stopniowe przyzwyczajanie opinii publicznej do coraz bardziej radykalnych określeń, aż do momentu, w którym nazwanie lidera największej partii opozycyjnej wrogiem państwa stało się akceptowalnym elementem dyskursu politycznego w obozie rządzącym i wśród jego zwolenników.

1.3 "Ideologia LGBT" (od 2019): Obrona Tradycji przed "Tęczową Zarazą"

W okresie poprzedzającym wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku oraz wybory prezydenckie w 2020 roku, społeczność osób LGBT została zidentyfikowana przez obóz władzy jako nowe, kluczowe zagrożenie dla „polskiej tożsamości”, „tradycyjnej rodziny” i „bezpieczeństwa dzieci”. Była to strategicznie zaplanowana operacja polityczna, mająca na celu mobilizację konserwatywnego elektoratu poprzez wykreowanie wroga moralnego.

Od 2019 roku samorządy, głównie te zdominowane przez radnych PiS, zaczęły masowo przyjmować uchwały „przeciwko ideologii LGBT” lub tak zwane Samorządowe Karty Praw Rodzin. W szczytowym momencie deklaracje te obejmowały około jednej trzeciej terytorium Polski, tworząc symboliczne „strefy wolne od LGBT”. Działania te, choć przedstawiane jako obrona wartości, doprowadziły do realnych, negatywnych konsekwencji, w tym utraty funduszy norweskich przez niektóre gminy oraz groźby wstrzymania środków unijnych z powodu naruszenia zasady niedyskryminacji zawartej w Karcie Praw Podstawowych. Ostatecznie, pod presją finansową, większość samorządów wycofała się z dyskryminujących aktów prawnych w latach 2022-2024.

Kampanii tej towarzyszyła radykalna i dehumanizująca retoryka czołowych polityków obozu władzy.

- **Przemysław Czarnek**, jeszcze przed objęciem teki ministra edukacji i nauki, w czerwcu 2020 roku na antenie TVP Info stwierdził: „Brońmy rodziny przed tego rodzaju zepsuciem, deprawacją, absolutnie niemoralnym postępowaniem. Brońmy nas przed ideologią LGBT i skończmy słuchać tych idiotyzmów o jakichś prawach człowieka czy jakiejś równości. Ci ludzie nie są równi ludziom normalnym i skończmy wreszcie z tą dyskusją”. Później, już jako minister, porównywał „ideologię LGBT” do totalitarnych ideologii nazizmu i komunizmu.
- **Joachim Brudziński**, wówczas europoseł i wpływowy polityk PiS, w czerwcu 2020 roku napisał na portalu Twitter: „Polska bez LGBT jest najpiękniejsza”. Wcześniej, jako szef MSW, określił wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej z tęczową aureolą mianem „kulturowego barbarzyństwa”.
- **Beata Mazurek**, jako rzeczniczka PiS, aktywnie straszyla rzekomą „seksualizacją” i „indoktrynacją dzieci”, powołując się na standardy edukacyjne WHO w kontekście podpisanej przez prezydenta Warszawy karty LGBT+. W sposób nacechowany ironią i transfobią pisała również o potencjalnych konsekwencjach korekty płci dla systemu emerytalnego, co miało na celu ośmieszenie i trywializację tożsamości osób transpłciowych.

Cała operacja była przykładem skoordynowanej akcji politycznej. Pretekstem do jej uruchomienia stało się podpisanie Warszawskiej Karty LGBT+, jednak szybko nabrała ona

charakteru ogólnopolskiego. Czołowi politycy dostarczali radykalnego, dehumanizującego języka, a samorządy wdrażały uchwały, tworząc wrażenie oddolnego ruchu w obronie tradycyjnych wartości. Celem nie była realna debata o prawach mniejszości, lecz ich stygmatyzacja i wykorzystanie strachu przed „ideologią” jako paliwa w walce o władzę.

1.4 Unia Europejska i Niemcy: Widmo Utraty Suwerenności

Narracja antyunijna i antyniemiecka stanowiła stały element dyskursu Prawa i Sprawiedliwości, a jej intensywność wzrastała w okresach konfliktu z instytucjami europejskimi, zwłaszcza w sprawie praworządności, oraz podczas kampanii wyborczych. Antagonizowanie Unii Europejskiej i Niemiec służyło dwójakemu celowi: mobilizacji elektoratu wokół hasła obrony suwerenności oraz stworzeniu zewnętrznego wroga, na którego można było zrzucić odpowiedzialność za wewnętrzne problemy, takie jak inflacja, czy niepopularne decyzje polityczne.

Główne wątki tej narracji obejmowały:

- **Przedstawianie UE jako niemieckiego projektu:** Unia Europejska była często ukazywana nie jako wspólnota suwerennych państw, ale jako narzędzie realizacji niemieckich interesów, co miało prowadzić do nieuchronnej utraty suwerenności przez Polskę. Jarosław Kaczyński pytał retorycznie podczas spotkań z wyborcami: „Jaka ma być Polska? Ma być takim peryferyjnym krajem podporządkowanym Niemcom?”. Proponowane zmiany w traktatach unijnych przedstawiano w mediach prorządowych jako „projekt likwidacji państwa polskiego” i próbę „zmiany Polski w land niemiecki”.
- **Straszenie walutą Euro:** Przyjęcie wspólnej waluty było konsekwentnie przedstawiane jako scenariusz katastrofalny dla polskich portfeli, gwarantujący gwałtowny wzrost cen i obniżenie standardu życia obywateli.
- **Zielony Ład jako zewnętrzne zagrożenie:** Unijna polityka klimatyczna, choć jej kluczowe elementy zostały zaakceptowane przez rząd Mateusza Morawieckiego, w późniejszym okresie, zwłaszcza w kontekście protestów rolniczych, została przedstawiona jako narzucone z zewnątrz zagrożenie dla polskiej gospodarki, rolnictwa i stylu życia.

Kluczowym elementem tej strategii było personalizowanie zagrożenia poprzez postać Donalda Tuska, którego systematycznie przedstawiano jako polityka realizującego interesy Berlina, a nie Warszawy. Media publiczne, na czele z „Wiadomościami” TVP, odegrały w tym procesie decydującą rolę. Notorycznie wykorzystywano krótkie, wyrwane z kontekstu fragmenty przemówienia Tuska z 2019 roku na kongresie niemieckiej partii CDU, w których dziękował za wsparcie dla europejskiej jedności. Słowa „für Deutschland” (dla Niemiec) stały się propagandowym symbolem jego rzekomej nielojalności. Były one wielokrotnie powtarzane i wplatane w materiały na jego temat, nawet te zupełnie niezwiązane z polityką zagraniczną, tworząc podprogowy przekaz o jego agenturalnym charakterze. W ten sposób spór o praworządność i politykę europejską został przetłumaczony na prosty, emocjonalny język walki o suwerenność z historycznym wrogiem, a lider opozycji został obsadzony w roli jego głównego reprezentanta.

1.5 Sytuacyjne i Wykreowane Zagrożenia

Aparat propagandowy Prawa i Sprawiedliwości wykazywał dużą elastyczność, potrafiąc nie tylko reagować na bieżące wydarzenia międzynarodowe, ale również samodzielnie kreować zagrożenia od podstaw. Celem tych działań było utrzymywanie w społeczeństwie stałego

poczucia niepewności i przedstawianie rządu jako jedyne gwaranta bezpieczeństwa.

- **Grupa Wagnera (Lato 2023):** Po buncie Jewgienija Prigożyna i przeniesieniu części jego najemników na Białoruś, czołowi politycy rządu PiS przez kilka dni intensywnie budowali narrację o bezpośrednim, hybrydowym zagrożeniu militarnym dla Polski. Mimo alarmistycznej retoryki, która miała wywołać poczucie lęku przed atakiem, rząd nie uruchomił żadnych oficjalnych procedur przewidzianych na wypadek realnego zagrożenia militarnego. Ten brak spójności między słowami a czynami wskazuje, że celem było ckopee polityczne wykorzystanie sytuacji do wzmocnienia wizerunku „twardego” rządu, a nie faktyczna reakcja na kryzys.
- **"Nakaz jedzenia robaków" (Luty-Marzec 2023):** Ten przypadek jest przykładem klasycznej dezinformacji i moralnej paniki. W oparciu o niszowy raport organizacji C40 Cities (zrzeszającej miasta dążące do ograniczenia emisji CO2), do której należy Warszawa, media prorządowe i politycy PiS stworzyli całkowicie fałszywą narrację. Głosiła ona, jakoby opozycja, w szczególności prezydent Warszawy Rafał Trzaskowski, planowała wprowadzić odgórny „nakaz jedzenia robaków zamiast mięsa” i ograniczyć konsumpcję nabiału. Mimo że raport nie zawierał żadnych wiążących zaleceń, a jedynie modelowe scenariusze, został przedstawiony jako konkretny plan polityczny. „Wiadomości” TVP poświęciły temu nieistniejącemu zagrożeniu aż osiem osobnych materiałów w ciągu miesiąca, co pokazuje skalę operacji dezinformacyjnej. Celem było wykreowanie absurda, ale emocjonalnie nośnego zagrożenia dla tradycyjnego stylu życia Polaków i przedstawienie opozycji jako siły radykalnej i oderwanej od rzeczywistości.
- **Adnotacja dotycząca "kleszczy":** W przeanalizowanym materiale badawczym nie odnaleziono bezpośredniego cytatu, w którym Jarosław Kaczyński lub inny czołowy polityk PiS używałby słowa „kleszcze” w kontekście systemowego straszenia społeczeństwa. Chociaż hasło to mogło funkcjonować w dyskursie publicystycznym jako metafora opisująca np. establishment czy grupy interesu, brak jest dowodów na jego centralne miejsce w oficjalnej strategii komunikacyjnej PiS, na równi z uchodźcami, „ideologią LGBT” czy zagrożeniem z Niemiec.

Część II: Architektura Podziału – Analiza Mechanizmów Polaryzacyjnych

2.1 Media Publiczne jako Wehikuł Propagandy

Po przejęciu władzy w 2015 roku, jednym z pierwszych i najważniejszych celów Prawa i Sprawiedliwości stało się podporządkowanie mediów publicznych. Zmiany prawne, które umożliwiły pełną kontrolę nad zarządami Telewizji Polskiej i Polskiego Radia, przekształciły te instytucje w narzędzia partyjnej propagandy. Kluczową rolę w tym procesie odegrało również ogromne wsparcie finansowe z budżetu państwa. W latach 2017-2023 media publiczne otrzymały łącznie blisko 11 miliardów złotych w formie tzw. rekompensat abonamentowych. Udział tych środków w przychodach TVP wzrósł z 16,7% w 2017 roku do 52,3% w 2022 roku, co w praktyce całkowicie uzależniło telewizję od woli politycznej rządu. Główny program informacyjny, „Wiadomości” TVP, stał się symbolem tej transformacji. Analizy medioznawcze jednoznacznie wskazują na jego ewolucję od audycji informacyjnej, przez „perswazyjny biuletyn rządowy, aż po propagandową audycję partyjną”. Badania potwierdzają

skrajną stronniczość, faworyzowanie obozu rządzącego oraz systematyczne wykorzystywanie technik manipulacyjnych i propagandowych w celu dyskredytacji opozycji.

Jednym z najbardziej charakterystycznych narzędzi tej propagandy były tzw. „paski grozy” – krótkie, emocjonalne komunikaty wyświetlane na dole ekranu w TVP Info. Ich celem było narzucenie widzom jedynej, słusznej interpretacji wydarzeń, często w sposób skrajnie stronniczy i niezgodny z faktami. Poniższa tabela przedstawia wybrane przykłady tych komunikatów i ich funkcję propagandową.

Treść Paska	Kontekst Polityczny	Cel Propagandowy	Źródło
"Próba zorganizowania puczu przeciwko demokratycznie wybranej władzy"	Protesty w obronie sądów, lipiec 2017	Delegitymizacja masowych protestów obywatelskich, przedstawienie ich jako nielegalnego zamachu stanu, a nie formy demokratycznego sprzeciwu.	
"Opozycja: jedzcie robaki zamiast mięsa"	Luty-Marzec 2023, dyskusja wokół raportu C40 Cities	Stworzenie fałszywego zagrożenia kulturowego, ośmieszenie opozycji, mobilizacja elektoratu wiejskiego i konserwatywnego wokół obrony tradycji.	
"Koalicja Tuska szykuje zamach na TVP"	Listopad 2023, po przegranych przez PiS wyborach	Wzbudzenie paniki wśród widzów TVP, mobilizacja do "obrony" mediów, przedstawienie zapowiadanych zmian jako aktu bezprawia i cenzury.	
"Tusk, zła opozycja i Niemcy"	Stała narracja, zwłaszcza w 2023 roku	Systematyczne powiązanie całej opozycji z obcymi, wrogimi interesami, budowanie dychotomii "my" (patrioci) vs "oni" (agenci Niemiec).	

2.2 Wojna o Pamięć: Polityka Historyczna jako Narzędzie Konfliktu

Polityka historyczna w wykonaniu Prawa i Sprawiedliwości nie była jedynie próbą upamiętnienia historii czy edukacji. Stała się przede wszystkim technologią polityczną, służącą do budowania tożsamości własnego obozu poprzez zdefiniowanie historycznego i współczesnego wroga.

Przeszłość stała się polem bitwy o legitymizację władzy w teraźniejszości.

Koncepcja ta zakładała instrumentalne wykorzystanie historii do bieżącej walki politycznej. Jej deklarowane cele, takie jak „wskrzeszanie patriotyzmu i dumy narodowej” czy „budowanie

wspólnoty narodowej”, w praktyce realizowano poprzez tworzenie ostrych dychotomii i wykluczanie z niej oponentów. Mechanizm ten opierał się na dzieleniu aktorów historycznych i współczesnych na jednoznacznie dobrych (etos Armii Krajowej, Żołnierze Wyklęci) i jednoznacznie złych (komuniści, ZOMO). Następnie, poprzez uproszczone analogie, współczesna opozycja i jej zwolennicy byli symbolicznie umieszczani w obozie historycznych zdrajców i oprawców.

Działaniom tym towarzyszyła instytucjonalizacja narracji. Instytucje takie jak Instytut Pamięci Narodowej w nowej formule czy nowo tworzone muzea miały za zadanie promować jedyną, słuszną wersję historii, zgodną z linią partii rządzącej. Historia była również wykorzystywana do personalnych ataków na przeciwników politycznych, czego najbardziej znanym przykładem z kampanii 2005 roku, reaktywowanym w późniejszych latach, było oskarżenie Donalda Tuska o „dziadka w Wehrmachcie”.

W ten sposób Prawo i Sprawiedliwość zdefiniowało swoją misję jako zerwanie z rzekomym „postkomunizmem” III RP. Aby to uzasadnić, stworzono nową, heroiczną i bezkompromisową narrację historyczną. Opozycja, która nie wpisywała się w ten czarno-biały schemat, była automatycznie dyskredytowana. Spór polityczny został przeniesiony z płaszczyzny programowej – gdzie możliwy jest dialog i kompromis – na płaszczyznę moralno-historyczną, na której istnieje tylko walka dobra ze złem. Polityka historyczna stała się jednym z najpotężniejszych narzędzi polaryzacji, dzieląc Polaków na „prawdziwych patriotów” i tych, którym odmawiano prawa do polskości.

2.3 Język jako Broń: Dehumanizacja i Stygmatyzacja w Dyskursie Publicznym

Analiza dyskursu publicznego z lat 2015-2023 pokazuje, że język stał się jedną z głównych broni w arsenale politycznym Prawa i Sprawiedliwości. Systematyczne używanie języka nacechowanego nienawiścią, pogardą i dehumanizacją wobec różnych grup społecznych i politycznych nie było przypadkowe, lecz stanowiło spójny element strategii polaryzacyjnej.

- **Wobec uchodźców** stosowano język odczłowieczający, biomedyczny. Określenia takie jak „pasożyty”, „pierwotniaki” czy „zaraza” miały na celu wywołanie pierwotnego lęku i wstrętu, sprowadzając ludzi do poziomu biologicznego zagrożenia.
- **Wobec opozycji i jej zwolenników** używano języka eliminacji symbolicznej. Sformułowania takie jak „gorszy sort Polaków”, „gen zdrady”, „kanalie”, „mordy zdradzieckie”, a wreszcie „prawdziwy wróg narodu” miały na celu całkowitą delegitymizację przeciwników i wykluczenie ich ze wspólnoty narodowej.
- **Wobec osób LGBT** stosowano język patologizacji i zagrożenia moralnego. Mówiono o „ideologii”, a nie o ludziach, używano określeń takich jak „tęczowa zaraza”, „zepsucie”, „deprawacja” czy „ludzie nienormalni”, przedstawiając mniejszość seksualną jako zagrożenie dla dzieci i tradycyjnej rodziny.

Systematyczne używanie takiego języka przez najwyższych urzędników państwowych, w tym prezesa partii rządzącej i ministrów, prowadziło do jego normalizacji i brutalizacji debaty publicznej. Skutkiem tego było nie tylko obniżenie standardów dyskursu, ale przede wszystkim pogłębienie polaryzacji afektywnej – przekształcenie sporu politycznego w głęboką, emocjonalną niechęć, a nawet nienawiść między zwolennikami różnych opcji. Podważanie legitymacji całych grup społecznych i instytucji (sędziowie, nauczyciele, media prywatne, organizacje pozarządowe) doprowadziło do głębokiej erozji zaufania społecznego, które jest

fundamentem funkcjonowania każdej zdrowej demokracji.

Podsumowanie i Wnioski: Długi Cień Ośmiu Lat

Analiza przeprowadzona w niniejszym raporcie wykazuje, że rządy Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015-2023 opierały się na spójnej i konsekwentnie realizowanej strategii zarządzania przez strach i konflikt. Nie była to seria przypadkowych działań, lecz przemyślany model polityczny, polegający na cyklicznym identyfikowaniu lub kreowaniu „wrogów” – zarówno zewnętrznych (uchodźcy, Unia Europejska, Niemcy), jak i wewnętrznych (opozycja, osoby LGBT, „elity”) – a następnie mobilizowaniu elektoratu wokół idei obrony rzekomo zagrożonej wspólnoty narodowej, jej tożsamości i wartości.

Długofalowe konsekwencje tej strategii są głębokie i wielowymiarowe. W sferze kultury politycznej doprowadziła ona do bezprecedensowej degradacji debaty publicznej, normalizacji mowy nienawiści i utrwalenia przekonania, że polityka jest grą o sumie zerowej. W tej grze celem nie jest poszukiwanie kompromisu czy rozwiązywanie problemów, lecz zniszczenie i delegitymizacja przeciwnika.

Jeszcze poważniejsze są skutki dla spójności społecznej. Osiem lat rządów PiS utrwaliło w Polsce głębokie podziały tożsamościowe, które wykraczają daleko poza zwykły spór polityczny. Przeniosły one konflikt w sferę fundamentalnych wartości, interpretacji historii i samej definicji narodu. Podziały te, jak pokazuje historia innych państw, są znacznie trudniejsze do zasypania niż spory o podatki czy politykę gospodarczą. Polityka strachu i podziału, choć okazała się skuteczna w krótkim terminie w celu zdobycia i utrzymania władzy, pozostawiła po sobie głębokie i długotrwałe rany w tkance społecznej. Zmierzenie się z tym dziedzictwem i odbudowa zaufania oraz poczucia wspólnoty obywatelskiej stanowią jedno z największych wyzwań dla przyszłości polskiej demokracji.

Cytowane prace

1. Prawda po wyborach 15 października 2023 - Fundacja Batorego, https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2024/04/Prawda.po_wyborach.15.pazdziernika.2023_Zbior.tekstow.pdf
2. Kaczyński: Pasożyty i pierwotniaki w organizmach uchodźców groźne dla Polaków, <https://www.newsweek.pl/polska/jaroslaw-kaczynski-o-uchodzcach/89mwbx3>
3. "Cholera na wyspach greckich, dezynteria w Wiedniu". Kaczyński pyta o uchodźców, <https://tvn24.pl/polska/kaczynski-zastanawia-sie-czy-imigranci-sprowadza-do-europy-zarazy-ra585502-ls3315116>
4. W „Newsweeku”: Ranking obłudy. Oto 10 największych kłamstw PiS | Newsweek, <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/najwieksze-klamstwa-pis-ranking/kr9y5yb>
5. Dyrektor teatru ostro o słowach Jarosława Kaczyńskiego ::: Artykuły, <https://encyklopediateatru.pl/artykuly/210499/dyrektor-teatru-ostro-o-slowach-jaroslaw-a-kaczynskiego>
6. „Tu chodzi o zwykłe, codzienne bezpieczeństwo Polaków”. Kaczyński mówi o „uchodźcach”, ale narusza bezpieczeństwo „obcych”, którzy już w Polsce są - OKO.press, <https://oko.press/chodzi-o-zwykle-codziennie-bezpieczenstwo-polakow-kaczynski-mowi-o-uchodzcach-narusza-bezpieczenstwo-obcych-ktorzy-juz-polsce-sa>
7. PiS straszy uchodźcami. Również PiS: tworzy z Polski kraj imigrantów - Business Insider, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/pis-straszy-uchodzcami-rowniez-pis-tworzy-z-polski-kraj-imigrantow/5kfrk1j>
8. J. Kaczyński nie odpowie za wypowiedź o "gorszym sortie" - Prawo.pl, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/j-kaczynski-nie-odpowie-za-wypowiedz-o-gorszym-sortie,74383.html>
9. Kaczyński nie musi przepraszać za "gorszy sort". Obrażał opozycję, a nie

konkretnych obywateli - OKO.press,
<https://oko.press/kaczynski-nie-musi-przepraszac-za-gorszy-sort-obrazal-opozycje-a-nie-konkretnych-obywateli> 10. Jarosław Kaczyński w TV Republika: gen zdrady, najgorszy sort Polaków - TVN24,
<https://tvn24.pl/polska/jaroslaw-kaczynski-w-tv-republika-gen-zdrady-najgorszy-sort-polakow-ra602334-ls3320596> 11. Czy Kaczyński przeprosi za 'najgorszy sort Polaków'? 'Niech pan będzie poważny...' - Wyborcza.pl,
<https://wyborcza.pl/10,82983,19352505,czy-kaczynski-przeprosi-za-najgorszy-sort-polakow-niech.html> 12. Kaczyński mocno uderza w Tuska. "To prawdziwy wróg naszego narodu",
<https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kaczynski-uderza-w-tuska-prawdziwy-wrog-naszego-narodu/1fb4jcm> 13. Jarosław Kaczyński: Donald Tusk prawdziwy wróg naszego Narodu - YouTube,
<https://www.youtube.com/watch?v=E6o1ucqcSgQ> 14. LGBT-free zone - Wikipedia,
https://en.wikipedia.org/wiki/LGBT-free_zone 15. Nie, posłowie PiS nie powiedzieli, że regiony katolickie powinny żyć w ubóstwie - Demagog,
https://demagog.org.pl/fake_news/nie-poslowie-pis-nie-powiedzieli-ze-regiony-katolickie-powinny-zyc-w-ubostwie/ 16. Staszewski: Za chwilę PiS może uderzyć jeszcze mocniej - Krytyka Polityczna,
<https://krytykapolityczna.pl/kraj/staszewski-za-chwile-pis-moze-uderzyc-jeszcze-mocniej/> 17. To koniec stref wolnych od LGBT. Ostatnia homofobiczna uchwała wylądowała w koszu,
<https://oko.press/koniec-stref-wolnych-od-lgbt> 18. TAK dla rowerów, NIE dla stref „wolnych od LGBT”? PiS łamie warunki, na które sam się zgodził - Klub Jagielloński,
<https://klubjagiellonski.pl/2022/10/27/tak-dla-rowerow-nie-dla-stref-wolnych-od-lgbt-pis-lamie-warunki-na-ktore-sam-sie-zgodzil/> 19. Sprawę wypowiedzi posła Przemysława Czarnka w TVP powinna zbadać Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji - Rzecznik Praw Obywatelskich,
<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-slowa-pos%C5%82a-czarnka-w-tvp-powinna-zbadac-krajowa-rada-radiofonii> 20. Słowa Czarnka o LGBT „ci ludzie nie są równi ludziom normalnym” wyrwane z kontekstu? Akurat - OKO.press, <https://oko.press/czarnek-o-lgbt-studio-polska> 21. Czarnek mówi o podobieństwach "ideologii LGBT" do nazizmu. "Może jestem kontrowersyjny" - GazetaPrawna.pl,
<https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1498733,czarnek-mowi-o-podobienstwach-ideologii-lgbt-i-nazizmu.html> 22. Joachim Brudziński - Wikipedia,
https://en.wikipedia.org/wiki/Joachim_Brudzi%C5%84ski 23. "Polska bez LGBT to lecące kamienie i pobicia, to zaszczuci na śmierć". Komentarze po wpisie Brudzińskiego - TVN24,
<https://tvn24.pl/polska/joachim-brudziński-o-tym-ze-polska-bez-lgbt-jest-najpiękniejsza-rafal-trzaskowski-i-robert-biedron-komentują-st4608953> 24. Polish LGBT activists indicted for crime of offending religious feeling with rainbow Virgin Mary image | Notes From Poland,
<https://notesfrompoland.com/2020/07/03/polish-activists-indicted-for-crime-of-offending-religious-feeling-over-lgbt-virgin-mary-images/> 25. Polish LGBT activists found not guilty of offending religious feelings with “rainbow Virgin Mary” | Notes From Poland,
<https://notesfrompoland.com/2021/03/02/polish-lgbt-activists-found-not-guilty-of-offending-religious-feelings-with-rainbow-virgin-mary/> 26. Mazurek nie odpuszcza PO ws. deklaracji LGBT. "Nie odwracajcie kota ogonem" - naTemat,
<https://natemat.pl/266501,beata-mazurek-pyta-o-deklaracje-lgbt-pis-krytykuje-ja> 27. Dziwny wpis posłanki PiS. "Jak pan Józef dojdzie do wniosku, że jest Józefą" - Radio zet Wiadomości,
<https://wiadomosci.radiozet.pl/polska/Beata-Mazurek-z-PiS-o-sytuacji-emerytow.-Burza-po-slowach-nt.-LGBT> 28. Beata Mazurek: popisuje się transfobią. Internet: pięknie gasi te bzdury - ASZdziennik,
<https://aszdziennik.pl/130339,beata-mazurek-popisuje-sie-transfobia-internet-pieknie-gasi-te-bz>

dury 29. Kaczyński wychodzi z Europy. I zachęca aparat PiS do pokonania Niemiec, bo inaczej wybory wygra PO - OKO.press, <https://oko.press/kaczynski-wychodzi-z-europy-i-rusza-na-niemcy> 30. Antyeuropejska retoryka europejskiej kampanii PiS. "Nam, Polakom, odbiorą właściwie wszystko" - TVN24, <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/antyeuropejska-retoryka-europejskiej-kampanii-pis-nam-polak-om-odbiora-wlasciwie-wszystko-st7913036> 31. Jarosław Kaczyński twierdzi, że zmiany w traktatach UE oznaczają rządy zewnętrzne w Polsce - TVN24, <https://fakty.tvn24.pl/zobacz-fakty/jaroslaw-kaczynski-twierdzi-ze-zmiany-w-traktatach-ue-oznacza-rzady-zewnetrzne-w-polsce-st7434163> 32. PiS straszy Polaków euro. Ale przeciwnicy wspólnej waluty mają coraz mniej dobrych argumentów - OKO.press, <https://oko.press/czy-polska-przyjmie-euro-analiza> 33. Jak TVP pierze mózgi widzom. Przewodnik po propagandowych sztuczkach - OKO.press, <https://oko.press/jak-tvp-pierze-mozgi-widzom-przewodnik> 34. Donald Tusk i "für Deutschland" w TVP. Co dokładnie powiedział niemieckim politykom?, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/donald-tusk-i-fur-deutschland-w-tvp-czego-dotyczyly-jego-slowa-po-niemiecku/vbhg7yh> 35. Tak pisowskie TVP przedstawiało Donalda Tuska - TVN24, <https://tvn24.pl/polska/tak-pisowskie-tvp-przedstawialo-donald-tuska-st7630055> 36. TVP obnażone. Pokazali to na przykładzie historii jednego polityka - WP Wiadomości, <https://wiadomosci.wp.pl/slowa-o-ojcu-tuska-ss-manie-a-oni-sie-smieja-tvn-pokazal-co-robia-pis-i-tvp-6881391378438976a> 37. PiS straszył wagnerowcami jak scenarzyści w horrorach. Ale przekaz nie pasował do rzeczywistości - OKO.press, <https://oko.press/pis-wagnerowcy> 38. Twierdza Żoliborz. Co Kaczyński widzi ze swej strzeżonej willi - Polityka.pl, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1979076,1,twierdza-zoliborz-co-kaczynski-widzi-ze-swej-strzezonej-willi.read> 39. Kleszcze na Kaczyńskiego - rp.pl - Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoeczne/art13546311-kleszcze-na-kaczynskiego> 40. Jarosław Kaczyński: nie wycierajcie swoich mord zdradzieckich nazwiskiem mojego śp. brata - YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=ewJlm9pioOM> 41. Dziś urodziny Jarosława Kaczyńskiego. Przypominamy jego najsłynniejsze cytaty, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/urodziny-jaroslaw-kaczynskiego-najslynnniejsze-cytaty/l9jme2l> 42. Polish state TVP Info channel off air as Tusk reforms kick in - BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-67772070> 43. Tyle pieniędzy otrzymały TVP i Polskie Radio za rządów PiS - TVN24, <https://tvn24.pl/biznes/pieniadze/rekompensaty-dla-tvp-i-polskiego-radia-tyle-pieniedzy-otrzymaly-tvp-i-polskie-radio-za-rzadow-pis-st7637687> 44. „Wiadomości” TVP OKO.press - najważniejsze informacje, <https://oko.press/instytucje/wiadomosci-tvp?page=4> 45. Ewolucja „Wiadomości” TVP w latach 2015–2023. Od audycji informacyjnej telewizji publicznej, poprzez perswazyjny biuletyn rządowy, aż po propagandową audycję - UMCS, <https://www.umcs.pl/pl/pozycje-wydawnicze,23620,ewolucja-wiadomosci-tvp-w-latach-2015-2023-od-audycji-informacyjnej-telewizji-publicznej-poprzez-perswazyjny-biuletyn-rzadowy-az-po-propagandowa-audycje-wojciech-magus-rafal-klepka-wojciech-kulaga,161418.htm> 46. (PDF) Ewolucja „Wiadomości” TVP w latach 2015–2023. Od audycji informacyjnej telewizji publicznej, poprzez perswazyjny biuletyn rządowy, aż po propagandową audycję partyjną - ResearchGate, https://www.researchgate.net/publication/389054973_Ewolucja_Wiadomosci_TVP_w_latach_2015-2023_Od_audycji_informacyjnej_telewizji_publicznej_poprzez_perswazyjny_biuletyn_rzadowy_az_po_propagandowa_audycje_partyjna 47. Ewolucja „Wiadomości” TVP w latach 2015–2023 | Rafał Klepka, Wojciech Maguś (Książka), <https://chodnikliteracki.pl/p/ewolucja-wiadomosci-tvp-w-latach-2015-2023-rafal-klepka-wojciech-magus-246248> 48. (PDF) Techniki propagandowe w wątkach dotyczących opozycji w

wieczornym wydaniu „Wiadomości” TVP w listopadzie 2023 roku - ResearchGate,
https://www.researchgate.net/publication/389797145_Techniki_propagandowe_w_watkach_dotyczących_opozycji_w_wieczornym_wydaniu_Wiadomosci_TVP_w_listopadzie_2023_roku 49.
Polityzacja audycji informacyjnych w Polsce. Analiza porównawcza głównych wydań
„Wiadomości” TVP1, „Faktów” TVN - cejsh,
https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_14746_pp_2023_28_4_13/c/articles-32306399.pdf.pdf 50. PiS nie tworzy nowej historii | Kultura Liberalna,
<https://kulturaliberalna.pl/2016/05/03/pis-nowa-historia-nijakowski-bertram-mrzyglod/> 51.
Polityka historyczna czy histeria polityczna? - Wiąż,
<https://wiesz.pl/2018/03/02/polityka-historyczna-czy-histeria-polityczna/> 52. ATHENAEUM -
Czasopisma, <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/apsp/19/apsp1904.pdf> 53.
Egzotyczna koalicja przeciw LGBT w Polsce: radykałowie religijni, skrajna prawica, Rosja i PiS -
OKO.press,
<https://oko.press/egzotyczna-koalicja-przeciw-lgbt-w-polsce-radykalowie-religijni-skrajna-prawica-rosja-i-pis>